

Іван Іваненко

Навчаючись у середніх чи вищих навчальних закладах, гортаючи книги, переглядаючи відеопрограми, ми переважно є свідками, що певні візії стосовно виникнення життя на Землі чи окремих епізодів світової історії подаються як безальтернативні та єдино правильні. Наприклад, напевне, кожен чув такий термін як «еволюція», проте ми мало звертаємо увагу на те, що це – не аксіома, а лише одна з теорій розвитку життя на землі. Поряд із нею існують й інші теорії. Зокрема, є теорія креаціонізму, яка намагається за допомогою наукових доказів обґрунтувати створення світу. Та нашим завданням у цій статті є не перераховувати аргументи на користь тієї чи іншої теорії, а представити біблійний погляд. Особливістю біблійного богослов'я є те, що воно відповідає на питання «хто?», «для чого?», «що це означає?», залишаючи науці шукати відповідей на «яким чином?».

Святе Письмо – це книга, перечитуючи яку, нам щоразу відкривається щось нове й незбагненне. Уже з перших сторінок Святого Писання (починаючи з розповіді про створення світу) людина впадає в дилему. Адже біблійна розповідь про створення світу, здавалося б, іде врозріз з різноманітними сучасними науковими теоріями. У Святому Письмі є чимало дискусійних та «антинаукових» розповідей, але найпривабливішими для науковців є розповіді про створення світу, появи «біблійної» людини та всесвітній потоп. Ці розповіді розглядаються багатьма науковцями як антинаукові. Як же ж нам до них ставитися?

Перші розділи книги Буття стали предметом багатьох суперечок. Автор описує, що Бог творив світ протягом шести днів і відпочив сьомого дня. Намагаючись зрозуміти цю біблійну мову, слід пам'ятати, що Біблія написана в середовищі східної культури. Тут число сім має свою особливу символіку – це повнота, досконалість. Перші розділи Святого Письма не мають на меті представити чіткий науковий виклад про поступове формування нашої планети й виникнення життя на ній.

«На початку Бог створив небо й землю» (Бут 1,1). Це перше речення є немов ознакою цілості: «небо і земля» означає те саме, що і всесвіт, тобто простір і матерія. Але ця матерія не була організована, «була пуста і порожня». Можливо, такий стан землі тривав мільйони років. Земля була пуста, тобто вона не мала мети; була порожня, тобто не була заселена й не приносила користі. Земля була в темряві, наче Бог на якийсь час покинув її. Бог є Світло, і ця темрява вказує на відсутність Бога. «Дух Божий ширяв над водами» (Бут 1,2) – це вказує, що земна поверхня не мала ще материків і була повністю покрита водою, з чим погоджується і наука. Якщо уважно прочитати Бут 1,2, то стає очевидно, що на землі був відрізок часу, який можна окреслити як «льодовиковий період». Не було ще Сонця, основного джерела енергії і тепла нашої планети, воно було створене на четвертий день, але ось вода вже була в перший день. Так можна зробити висновок, що води землі були повністю замерзлими, про такий період замерзання твердить і наука. Дух Божий «ширив», тобто почав давати своє тепло, внаслідок чого цей лід почав танути. «Нехай буде світло» (Бут 1,3) – так появляється світло, яке є джерелом для життя, відтак зникає ця темрява і порожнеча на землі. Бог наче відновив свою «побудову» світу після тривалого «замороження».

Подальших п'ять днів Бог створює умови для заселення цієї раніше мертвої планети. Відділяє води від вод, з'являється суша з рослинами, світила, щоб позначали день і ніч, відтак Бог заселяє моря й океани морськими жителями (рибами), небо – небесними (птахами) і насамкінець заселяє землю тваринами.

Для того щоб описати послідовність подій у формуванні світу, використовується слово «день». Перше дискусійне питання, яке спадає на думку людини, чи день у цій розповіді відповідає сучасному дневі, тобто двадцяти чотирьом годинам. Четвертого дня було створено прилади для обрахування часу – це «світила для відділення дня від ночі» (Бут 1,16). Але поняття «день» аж ніяк не залежить від існування світил. «День» – це обертання Землі навколо своєї осі, а світила лише дозволяють обраховувати період часу. Тож можна зробити висновок, що «день» у біблійній розповіді не означає період часу двадцяти чотирьох годин.

Шостого дня Бог творить свій найвитонченіший і найвишуканіший витвір – людину. Загалом розповідь про створення світу й людини у Святому Письмі викликає чимало питань: яким чином Бог ліпить людину з глини та вдихає в неї життя? Чому Бог Адама ліпить із пороку земного, а Єву створює з ребра Адама? На всі ці питання частково можна відповісти, лише беручи до уваги тогочасну культуру, у якій автор писав цю книгу. Тепер гончарі не мають високої популярності, але в час, коли писалося Святе Письмо, гончарська справа була дуже поширеною. Як гончар ліпить і тонко формує свій виріб, так Бог творить людину, і книга Буття ілюструє цей витончений процес. Людина створена із землі (пор. Бут.2,7), як читаємо в Біблії, має з нею певну спільність. Наука

також твердить, що хімічні елементи, з яких складається людина і матеріальний світ, є однаковими. Водночас Бог вдихає в людину «подих життя» (пор. Бут.2,7). Людину приводить до життя не матерія, а Божий Дух. Тому людське буття не обмежується матеріальністю, а його неодмінною складовою є духовний та невидимий світ. Також другий розділ книги Буття оповідає про створення жінки. Бог уводить Адама в сон, виймає ребро і з нього творить жінку. Сучасною мовою це можна передати, що Бог є наче хірург, який спочатку дає пацієнтові наркоз, щоб пізніше витягнути з нього ребро. Але врешті Він робить щось, на що не здатний жодний хірург: Він з одного ребра «будує» жінку. З богословської точки зору це означає, що природа чоловіка і жінки – спільна, тобто людська (це важливо підкреслити, адже в античних культурах жінка вважалася річчю, на відміну від чоловіка). Вони за природою – рівні (хоч і неоднакові), але як особи – різні.

Отож Святе Письмо розповідає нам, що Бог творить світ, закладає його фундамент, формує його, робить придатним для життя і заселяє його різними звірами та ставить людину на чолі всього свого творіння.

Іншим суперечливим моментом у перших розділах книги Буття є подія потопу. Вона викликає і до сьогодні чимало дискусій. Чи це був потоп локальний, чи це був усесвітній потоп. У науковців є чимало теорій і гіпотез щодо цієї події. Відтак припускається, що місцеві потопи не були рідкістю в давнину, а оскільки люди жили не розпорошено, а групами, то паводок, описаний у Бут 7, міг стати фатальним для цих людей. Причиною потопів були різні явища природи. Це землетруси, що породжують гігантські хвилі цунамі, і весняні паводки, й урагани, і шторми, зрештою, танення льодовиків. Біблійні слова про те, що «відчинилися загати небесні» (Бут 7,11), очевидно, означають зливові дощі. Як розуміти «джерела великої безодні» (Бут 7,11) – найімовірніше, підземні води, яких є велика кількість на планеті. Про рівень води при потопі Біблія повідомляє осьщю: водою «покрилися гори, які є під усім небом», причому вода над ними піднялася «на п'ятнадцять ліктів», тобто 7,5-8 метрів. Масштаб цього лиха воістину вселенський. Розповідь про потоп, що наводиться Біблією, таїть у собі приховану силу, здатну вплинути на свідомість усього людства. Безсумнівно, що при написанні розповіді про потоп ставилася саме ця мета: навчити людей моральної поведінки. Жодні інші, позабіблійні, описи потопу в цьому плані є абсолютно не схожими на розповідь Біблії.

Чому розповіді про створення світу й потоп за часів Ноя викликають багато питань? Це спричинено тим, що йдеться про дві глобальні події, ініціатором яких був Бог. Якщо в історії ізраїльського народу Бог діяв спочатку через Мойсея, пізніше – через пророків, то у створенні світу й при потопі Бог реалізовував свій задум сам – «Нехай буде» (Бут 1,3-25). Святе Писання не висуває ніяких теорій чи схем, тому в ньому важко, а часом неможливо знайти якісь точні наукові дані. Читаючи Святе Письмо, людина повинна

розуміти, для чого його було написано. Автор Святого Письма не має на меті показати, яким чином Бог створював світ, якими методами і т.д., а головною метою є показати Бога як Творця і Першоджерело всякого життя.

Іван ІВАНЕНКО, Створення світу і потоп: біблійний погляд // СЛОВО №2 (86),
червень-серпень 2021